
**BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
VEGYÉSZMÉRNÖKI ÉS BIOMÉRNÖKI KAR
OLÁH GYÖRGY DOKTORI ISKOLA**

**MAG-HÉJ ÉS TÖMÖR MÁTRIX SZERKEZETŰ
MIKROKAPSZULÁK ELŐÁLLÍTÁSA, VALAMINT ALKAL-
MAZÁSA ÖNGYÓGYÍTÓ ÉS BIOLERAKÓDÁS-GÁTLÓ BE-
VONATOKBAN**

Tézisfüzet

Szerző: **Szabó Tamás**
Témavezető: **Dr. Telegdi Judit**
Konzulens: **Dr. Fekete Erika**

MTA TTK
Anyag- és Környezatkémiai Intézet,
Funkcionális Határfelületek Kutatócsoport

2014

I. Bevezetés

A fémfelületek korróziótól való megóvására leggyakrabban bevonatokat alkalmazunk, melyek célja a nedvesség, az oxigén vagy általánosan a korrozív környezet elszigetelése a fémtől. Ezek többnyire csak addig védik a hordozó fémet, amíg sértetlenek. Egy-egy karcolás nyomán a korrózió gyorsan továbbterjedhet, akár még az ép bevonat alatt is.

Általános veszélyt jelentenek a szerkezeti anyagokra nézve a mikroorganizmusok is, melyek nedves közegben telepednek meg a környező felületeken, rajtuk biofilmet képezve. Ez káros lehet a bevont anyagra is az ún. mikrobiológiailag indukált korrózió révén, amely a mikroorganizmusok anyagcseretermékei által kiváltott szerkezeti korrózió.

Az említett problémák lehetséges megoldásának ígérkeznek a festékadalékként használható, mikrométeres átmérő-tartományba eső gömbszerű mikrokapszulák, melyek korróziógátló vagy biolerakódás elleni hatóanyagot tartalmaznak. Ezek a hordozók bevonatokba ágyazva lehetővé teszik, hogy a beléjük zárt védőanyag kontrollált körülmények közt szabadulhasson fel: pl. adott mechanikai sérülésre lépjen működésbe vagy a szokványos hatóanyagokhoz képest elnyújtott ütemben oldódjon ki, s ezzel a bevonat időtállóbbá váljon.

II. Irodalmi háttér

Öngyógyító bevonatok

Az elmúlt években a funkcionális polimerek közt kiemelkedő helyet foglalnak el az **öngyógyító bevonatok**. Az öngyógyítás során a sérült bevonat egy hozzáadott anyag, 'ragasztó' segítségével regenerálódik, amely a sérülés bekövetkeztéig érintetlenül tárolódik a festékmátrixban elhelyezett kapszulákban. A bevonat sérülésekor a benne lévő kapszulák felhasadnak, a bennük tárolt, folyadék halmazállapotú, reakcióképes anyag kitölti a keletkezett hézagokat, és ott a megfelelő körülmények hatására megszilárdulva védőréteget von a sérült felület és a környezet közé.

Kapszulázott **öngyógyító adalékként** kutatott anyag a levegő jelenlétében, oxidatív polimerizáció során szilárd filmet képző, **gazdaságos és környezetbarát lenolaj**^{1,2,3,4,5}.

---

¹ Suryanarayana, C. (2008) *Prog. Org. Coat.* **63** 72–78.

² Boura, S.H. (2012) *Prog. Org. Coat.* **75** 292–300.

A filmképzés elvén működő öngyógyító bevonatok hatékonyságát növelhetjük **korrozíós inhibitor hozzáadásával**. Acél esetén kedvelt inhibitorok az aminok, mert jól adszorbeálódnak a felületén (általában önszerveződve), zárt filmréteget képezve rajta. A leghatékonyabbak közülük a hosszú szénláncúak, melyek kiemelkedően jól szigetelő hidrofób réteget alkotnak. Ilyen az **oktadecil-amin (ODA)** is, mely akár a forró gőz és levegő korrozív hatásának is ellenáll^{6,7}.

A polimerek széles spektruma megfelelő **héjképző**. Közülük a jó adhezív képességű polikondenzációs aldehidgyanták relatíve **olcsón és gyorsan előállíthatóak**. A bevonatcélú öngyógyító kapszulázás mintegy tíz éves irodalmában túlnyomó többségben szerepel a térhálós, **karbamid-rezorcín-formaldehid** polikondenzációs héj⁸.

Mag-héj kapszulák előállítása esetén a folyékony mag anyagot emulgeálják egy nem-elegyedő közegben, így pl. olaj-a-vízben (o/w) vagy víz-az-olajban (w/o) típusú emulziók keletkeznek. A héjképző komponenseket a nem folytonos fázisban, a folytonos és nem folytonos fázisban megosztva, vagy a folytonos fázisban oldják fel, és később ezek a monomerek a héjképző reakciók során (addíció, kondenzáció) összefüggő polimer réteget hoznak létre a poláros-apoláros közeg határfelületein, a folyadékgyömbök körül⁹, így készül a karbamid-rezorcín-formaldehid héj is.

A bevonatcélú, **lenolaj töltetű, karbamid-formaldehid héjú** kapszulák irodalma, melyre munkám során építkeztem, rövid múltat tekint vissza¹. A kapszulázott bevonatok korrózióállóságának vizsgálatára egy impedancia spektroszkópián³ és néhány sóködkamrás teszten^{1,5,7} kívül nincs több példa. Általában a vizuális értékelést preferálják. Az elvégzett kísérletek eredményei azt mutatják, hogy a lenolajos kapszulák a referenciákhoz képest sérülés után védőhatást biztosítanak a bevonatnak.

Biolerakódás-gátló bevonatok

Az utóbbi néhány évtizedben a nanotechnológia nyitotta utakon az **ezüst, mint nanorészecske** részévé vált az antibakteriális ill. biocid hatású anyagok tudományos igényű kutatásának. A biocid hatás,

---

³ Mirabedini, S.M. (2012) *Colloid Surface A* **394** 74–84.

⁴ Nesterova, T. (2012) *Prog. Org. Coat.* **75** 309–318.

⁵ Behzadnasab, M. (2014) *Colloid Surface A* **457** 16–26.

⁶ Ge, H.H. (2000) *Appl. Surf. Sci.* **156** 39–46.

⁷ Rohani-Rad, A. (2003) *Corros. Eng. Sci. Technol.* **38** 79–80.

⁸ Kumar, A. (2006) *Prog. Org. Coat.* **55** 244–253.

⁹ Nesterova, T. (2011) *Prog. Org. Coat.* **70** 342–352.

melyet az ezüst nanorészecskéknek (**Ag nanoparticle**: AgNP) és a belőlük kioldódó ionos ezüstnek tulajdonítanak bizonyos életformák ellen, az ezüst katalitikus oxidatív reaktivitásában, a sejtbeli elektrontranszfer csatornák megbontásában, DNS-letekeredés akadályozásában, stb. mutatkozik meg¹⁰.

Vizsgálják bevonatokban; **vékonyrétegekben és festékekben is**. Festékekbe történő adagolásának könnyítésére gyakran **hordozóval ágyazzák a bevonatba**. Munkám során az ezüst 'csomagolására' elsősorban szerves, illetve biológiailag lebontható, vagy akár biokompatibilis alapanyagú hordozók lehetőségeit kerestem, szem előtt tartva későbbi orvosi alkalmazást is. A **biopolimerekre** (zselatin, glutation, keratin, alginát, kitozán, keményítő, stb.) természetes gyakoriságuk, alacsony árak, biokompatibilitásuk, biodegradálhatóságuk miatt az AgNP-k jó hordozójaként tekintenek. Emellett fontos az ezüsttel való 'összeférhetőségük': a biopolimerek amin csoportjai és gyűrűs- vagy hidroxil csoportbeli oxigénatomjai stabilizálják az Ag⁺ ionokat, és már az oldatban biztosítják a későbbi szilárd mátrixban redukált formában, AgNP-ként megjelenő ezüst egyenletes eloszlását.

Az **AgNP-tartalmú mikro/nano-biopolimerek előállítása** általában négy meghatározó lépésből áll, a termék rendeltetésétől függő sorrendben. Ezek a következők: polimer alakadás (szálaknál: spinning, extrúzió; mikrogömböknél: főleg w/o rendszerű emulgeálás); polimerláncok keresztkötése (kicsapással <alginát>, térhálósítószerrel <pl. aldehidek>); ezüst bejuttatása a polimerbe (Ag⁺-tartalmú oldatban való duzzasztás) és az ezüst ion redukálása fémes nanorészecskékké.

III. Célkitűzés

Célul tűztem ki, hogy szénacél lemezeken használatos, 50–100 µm vastagságú bevonatokhoz adalékként karbamid-rezorcin-formaldehid héjú, lenolaj- és korróziós inhibitor töltetű mikrokapszulákat állítok elő, ezzel öngyógyító festéket kialakítva.

A kapszulázási reakció néhány fontos paraméterének (pH, katalizátor, sztöchiometria) héjszerkezetre (héjvastagság, morfológia) tett hatásának vizsgálatán és értelmezésén kívül korróziós inhibitor (oktadecil-amin) és száradásgyorsító (Co-oktoát) kapszulázásával, valamint az 'öngyógyítás' kvantitatív, elektrokémiai jellemzésével kívántam hozzájárulni e terület eredményeihez.

Célom volt továbbá, hogy előnyös filmképző tulajdonságait kihasználva kísérleteket végezzek zselatinból való biolerakódás-gátló

---

¹⁰ Li, Q. (2008) *Water Res.* **42** 4591–4602.

bevonat kialakítására, valamint hogy zselatin alapú, ezüst nanorészecskéket tartalmazó mikrokapszulákat állítsak elő 100 μm -nél nem vastagabb, szerves oldószer bázisú, víz alatt alkalmazott festék biolerakódás-gátló adaléka gyanánt. A zselatint hozzáférhetősége, alacsony ára miatt is választottam alapanyagul.

A kapszulákkal szembeni elvárásaim a következők voltak: átmérőjük a bevonat vastagságához igazodjon, duzzadásuk vízben és a festék oldószerében minimális legyen, emellett a festékhez adagolva a megfelelő mennyiségű ionos ezüst leadásával hosszútávon megakadályozzák a mikroorganizmusok bevonaton való megtapadását.

A kiválasztott biopolimer (zselatin) térhálósításához megfelelő reagenst keresve kívántam elérni a megfelelő alakú és méretű termék előállítását. Az ezüst nanorészecskéket az ezüstnek biopolimeren belül történő, *in situ* leválasztásával szándékoztam előállítani.

A munka részét képezte a kapszulázási reakció optimalizálása, a változtatott paraméterek hatásának értelmezése, valamint a termék szerkezetének és hatóanyag-leadó képességének vizsgálata önmagában illetve bevonatban, s végül a zselatinkapszulás bevonat algagátló hatásának ellenőrzése.

IV. Kísérleti eljárások, módszerek

Öngyógyító bevonat adalékeként mag-héj szerkezetű mikrokapszulát állítottam elő emulziós polimerizációval, ahol a folytonos vizes fázis tartalmazta a héjképzőket (karbamid, rezorcin, formaldehid), a pH-beállítókat (HCl, NH_4Cl) és a felületaktív poli(vinilalkohol)-t. Az emulgeált fázis lenolaj és abban feloldott szárítószer (Co-oktoát) illetve korróziós inhibitor (oktadecil-amin, ODA) volt, melyek együttesen a kialakuló szilárd héjú kapszula folyékony magját képezték.

Az elkészült mikrokapszulák átmérőjét, héjuk vastagságát és morfológiáját optikai mikroszkóppal, pásztázó- és transzmissziós elektronmikroszkóppal (SEM, TEM) figyeltem meg.

A lenolaj (korróziós inhibitorral és szikkatívvval együtt végbemenő) száradását infravörös spektroszkópiával mértem – az olajra jellemző telítetlen szén-szén kötések abszorpciós sávjainak intenzitás-csökkenését követve.

A lenolaj kapszulázásának sikerességét mikroszkóppal, Fourier-transzformációs infravörös spektroszkópiával (FTIR) és termogravimetriával bizonyítottam.

A kapszulákat különböző bevonatokhoz (epoxi gyanta, kereskedelmi fedő zománccfesték, kombinált festék – alapozó és fedő egyben)

adagoltam (5% mennyiséget), melyeket homokfúvással érdesített szénacél lemezekre vittem fel. A megszáradt, 50–100 µm vastag bevonatokat megkarcoltam (20–200 µm széles pengékkel), hogy az öngyógyítás elemi lépéseit megfigyelhessem.

A bevonatok sérülés utáni 'öngyógyító' képességét különböző oldatokban (NaCl-; NaCl+Na₂SO₄- és NaClO₄+HClO₄-oldatok) végzett korróziós tesztekkel ellenőriztem. Ezeket egyrészt vizuálisan, másrészt műszeresen: pásztázó elektrokémiai mikroszkóppal, illetve elektrokémiai impedancia spektroszkópiával értékeltem.

Biolerakódás-gátlásra zselatinból glutáraldehiddel térhálósított réteget alakítottam ki üveglemezen. A rétegbe kvaterner ammóniumsó típusú biocidot (BARQUAT MD 50) juttattam, és kevert mikrobapopulációjú ipari hűtőköri vízmintában vizsgáltam biorepellens képességét.

Algagátló festékbevonat-adalékként szolgáló, zselatin alapú, tömör mátrix szerkezetű mikrokapszulát állítottam elő. A megfelelő alakú és méretű termék előállítására olajos fázisban emulgeált zselatinoldat formaldehides térhálósítását találtam alkalmas módszernek. A kapszula hatóanyag-leadási képességét és duzzadását nagy mértékben meghatározó kémiai térhálósűrűséget a formaldehiddel szintén reakcióra képes karbamid hozzáadásával kívántam változtatni.

A kapszulát alkotó komponensek vizes oldata zselatint és karbamidot, formaldehidet és ezüst-nitrátot tartalmazott. Ezt emulgeáltam a folytonos olajos fázisban, lenolajban. Az ezüst nanorészecskéket a zselatin vizes oldatában feloldott ezüst-nitrát prekursorból a térhálósításhoz is használt formaldehiddel redukáltam.

Ezzel az összetett eljárással egy reakcióterben, párhuzamosan valószínűsítem meg a kapszula megformálását, alakjának és méretének rögzítését, a hatóanyag beágyazását és redukálását nanorészecskékké.

A fenti, általam optimalizált reakcióval előállított kapszulák átmérőjét, alakját SEM-mel figyeltem meg, duzzadását vizes és oldószeres közegben optikai mikroszkóp segítségével mértem. A termék kémiai szerkezetét FTIR-rel, hatóanyag-tartalmát TEM-mel és röntgenpordiffrakcióval azonosítottam. Induktív csatolású plazma optikai emissziós spektrometriával (ICP) követtem az ezüst kapszulából való kioldódását. Vizuális megfigyeléssel követtem a kioldódó ezüst hatását természetes vízmintában élő mikroorganizmusok (főként algák) szaporodására.

Mértem a kapszulával ellátott bevonat hatóanyag-leadó képességét, összehasonlítva olyan bevonatokéval, melyekbe más ezüstvegyületeket (AgNO₃, Ag₂CO₃) kevertem. Fluoreszcens mikroszkóppal megfigyeltem a kapszulázott nanoezüstöt tartalmazó bevonat természetes víz-

mintában mutatkozó biofilm-képződés elleni hatékonyságát.

V. Eredmények

Öngyógyító bevonatok

A kapszulázási eljárás paramétereinek (keverési intenzitás és időtartam, felületaktív anyag koncentrációja, illetve a sztöchiometria, pH és reakcióidő) szisztematikus változtatásával 5–25 μm -es mérettartományban jól szabályozható, **szűk méreteloszlású**, több órán át **stabil emulziót** tudtam kialakítani nagyteljesítményű száras gyorskeverővel, illetve összefüggést mutattam ki a kapszula héjának vastagsága, érdesége és a reakció sztöchiometriája, pH-ja és időtartama közt.

A **héjvastagság** és a karbamid koncentrációja valamint a reakcióidő közt (a többi paramétert nem változtatva) 0–600 nm-es tartományban közel lineáris összefüggést találtam. A héj külső **felületi érdesége** és a karbamid koncentráció közt is hasonló a kapcsolat. A héj érdeségét meghatározó másik tényező a pH, melynek (a többi paramétert nem változtatva) 3,5–4,5 tartományában maximuma van, ennél kisebb, ill. nagyobb értékek mentén az érdeség csökken.

A mag-héj mikrokapszulák magját képező lenolaj, mint töltet akkor ideális ‘gyógyító’ anyag, ha kapszulából való kijutása után **rövid időn belül szárad** meg, és hatékonyan elszigeteli a karcolás nyomán szabaddá vált fémet a környezettől. Kimutattam, hogy az általam használt lenolajnak 6 napra van szüksége a megszilárduláshoz. Az inhibitor legnagyobb, szobahőmérsékleten oldható mennyiségét, 2%-ot az olajhoz adva több mint egy hónapra nőtt a megszilárdulás ideje. Az általam kitűzött száradási idő 5 h volt. Az olajhoz adott 1 V/V% Co-oktoáttal ez elérhető, a 2% inhibitor tartalmazó kompozíció száradási idejét pedig 2 V/V% Co-oktoáttal **csökkentettem 5 órára**¹¹.

A lenolaj **sikeres kapszulázását** szemléltettem optikailag, valamint a kapszula héjának és a töltetének eltérő fizikai és kémiai tulajdonságai-ból adódó szerkezeti heterogenitására támaszkodva számszerűsítettem termogravimetriával és infravörös spektroszkópiával is.

A kapszulákkal ellátott bevonatokon optikai módszerekkel (látható fényű és fluoreszcens mikroszkóp) megfigyeltem és bizonyítottam az öngyógyítási folyamat elemi lépéseit: **kapszulák felhasadását** karcolás jellegű sérülés hatására; ennek folyamán a **lenolaj** kijutását és karcmenti **filmképzését**¹².

Elsőként végeztem olyan **műszeres vizsgálatot**, mely a megkarcolt,

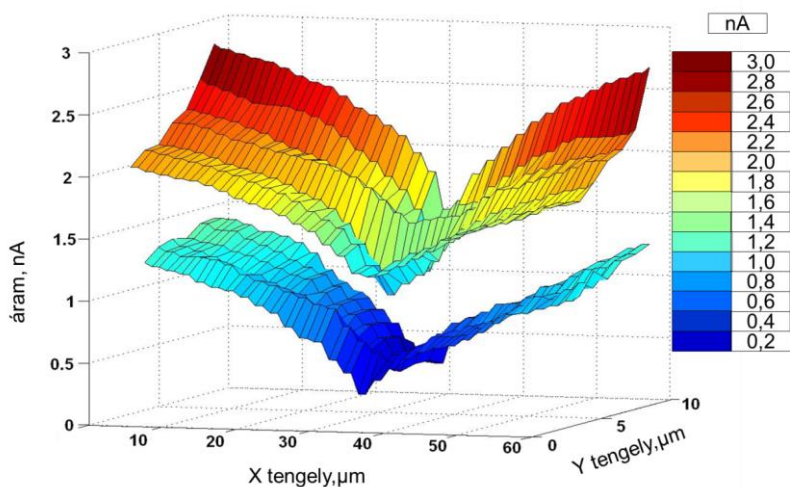
---

¹¹ Szabó, T. (2014) *Prog. Org. Coat.* Közlésre benyújtva

¹² Szabó, T. (2011) *Prog. Org. Coat.* **72** 52–57.

lenolajat kapszulázva tartalmazó (epoxi) bevonaton *a karcolások mikrokozmoszban lezajló korróziós folyamatokat* reprezentálja. Pásztázó elektrokémiai mikroszkóppal tér (vonalmenti, felületi)- és időbeli pásztázást végeztem a karcolások közvetlen közelében, amperometriásan mérve korróziós folyamatokra jellemző ionos vas oldódását és az oldott oxigén fogyását.

V.1. Ábra Oxigén redukció Ag/AgCl/KCl referenciaelektróddal szembeni $-0,7$ V-on mért áramának háromdimenziós ábrázolása az 'y' irányú karcolás környezetében, 2 órával a bemerítés után. Az alsó felület a kapszula nélküli, a felső a kapszula epoxi bevonat értékeit mutatja.

Az V.1. ábra az SECM mikroelektrodos pásztázó felvételét mutatja epoxi bevonaton ejtett $20 \mu\text{m}$ szélességű karcolás mentén. A görbefe-lületekkel ábrázolt mennyiség a mikroelektróddal az oldott oxigén redukciójához szükséges potenciálon mért áram, arányos a karcolás kö-zelében jelen lévő oldott oxigén mennyiségével. Ez pedig fordítottan arányos a korrózióval, tehát azt az oxigént mértem, amit a korrózió nem 'fogyasztott el'. Az ábrán látható alsó felület a kapszula nélküli, a felső a kapszula bevonat karcolás utáni degradációját mutatja.

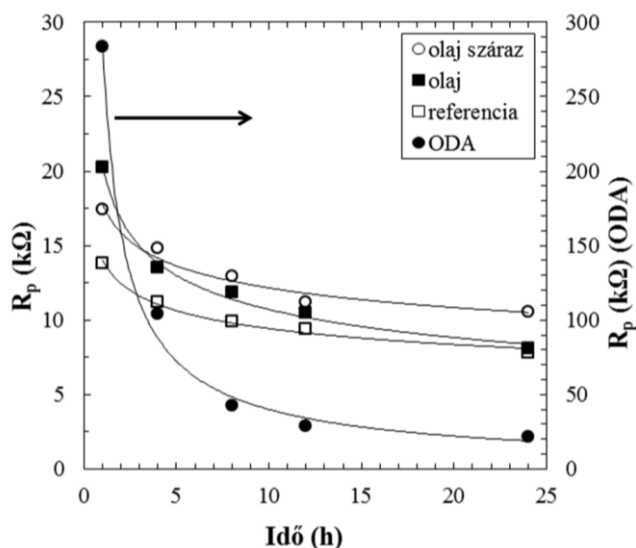
A két felület közti különbség *a lenolaj szigetelőképességét bizonyít-ja*¹³.

Az SECM-től eltérően elektrokémiai impedancia spektroszkópiával (EIS) az egész mintáról kapunk információt. Az eredményekből a bevonat áteresztőképességére, kapacitív és rezisztív ellenállására, stb. következtethetünk.

EIS mérések során összehasonlítottam különböző inhibitor-, ill.

¹³ Pilbáth, A. (2012) *Prog. Org. Coat.* **75** 480–485.

szikkatív tartalmú kapszulákkal ellátott kombinált (egyben alapozó és fedő) festék karcolás utáni, 0,5 M NaCl oldat hatására változó ellenállását (polarizációs ellenállás, R_p).

V.2. Ábra Megkarcolt egyrétegű bevonatok polarizációs ellenállásának változása az idő függvényében, 1,4,8,12 és 24 órával a 0,5 M NaCl oldat hozzáadása után. A vizsgált bevonatok típusai: olajos kapszula 1 V/V% Co-oktoáttal (○); olajos kapszula önmagában (■); kapszula nélküli referencia (□); olajos kapszula 2 V/V% Co-oktoáttal és 2% ODA-val (●). Utóbbi értékei a jobboldali 'y'- tengelyen láthatók.

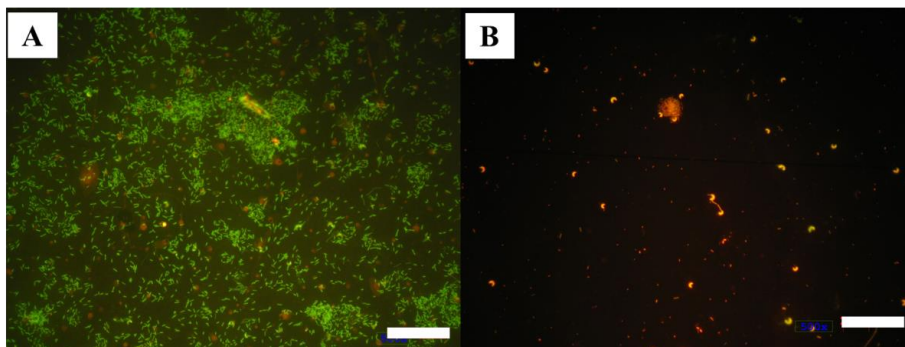
Az ellenállások időbeli változását mutatja a Nyquist diagramokból származtatott V.2. ábra (1., 4., 8., 12. és 24. óra utáni értékek).

A várakozásnak megfelelően a kapszula nélküli bevonat ellenállásai a legkisebbek. A referencia bevonathoz képest minden, kapszulával ellátott festék nagyobb impedanciát (ill. ebből származtatott polarizációs ellenállást) mutatott. Ezek a különbségek függenek a karcolás mentén létrejövő lenolajréteg száradási fokától és a korróziós inhibitor jelenlététől. A lenolaj adalék nélkül kb. 1,2-szeres, az 1 V/V% szikkatív tartalmú lenolaj kb. 1,3-szeres, az inhibitor (2%) és szikkatívt (2 V/V%) is tartalmazó lenolaj kb. 10-szeres átlagos ellenállásnövekedést okozott 24 órás korróziós vizsgálat során.

A mérésekkel igazoltam, hogy *a lenolaj* – amikor a kapszulából kijutva megszilárdul –, *fokozott védelmet nyújt a sérült bevonatnak*. Amennyiben kémiai inhibitor is jelen van a kapszulában, ez a védelem, amelyet az R_p érték növekedése jellemez, jelentősen erősödik¹¹.

Biolerakódás-gátló bevonatok

A zselatinból térhálósítással kialakított 500 µm-es bevonatok fluoreszcens mikroszkópok felvételei láthatók a V.3. ábrán.

V.3. Ábra Hűtővízben áztatott térhálós zselatinréteg adalék nélkül (A), és térhálós zselatinréteg BARQUAT MD 50 biociddal (B). A skálák 50 µm-t jelölnek.

A térhálós *zselatinfilm* a BARQUAT MD 50-nel ellátva *sikeresen megakadályozta a mikroorganizmusok megtelepedését*¹⁴ (V.3.B), míg a hatóanyag nélküli bevonat jó táptalajnak bizonyult számukra: az (V.3.A) képen intenzív biolerakódást tapasztaltam, melynek fő alkotója a *Desulfovibrio desulfuricans*. A térhálósítás (térhálósító szer) a hatékonyságot nem befolyásolta.

A biolerakódás-gátló bevonatok számára *új típusú emulziós polimerizációval előállított* 8-15 µm-es átmérőjű zselatin alapú, ezüst-tartalmú kapszulák vízben való duzzadását karbamiddal való együttes polimerizációval csökkentettem. A kapszula mátrixát alkotó komponensek (karbamid, zselatin) sztöchiometriáját változtatva 0,1%-os, minimális duzzadást értem el, és ez az érték az általam vizsgált algagátló festék szerves oldószer elegyében sem növekedett. A kapszula mindkét közegben stabil maradt. Így egy méret- és alaktartó, festékbevonatban alkalmazható adalékot nyertem¹⁵. Az így kapott optimális duzzadású mintát *AgNP@GMP*-nek (ezüst nanorészecskék zselatin mikrorészecskében) neveztem el.

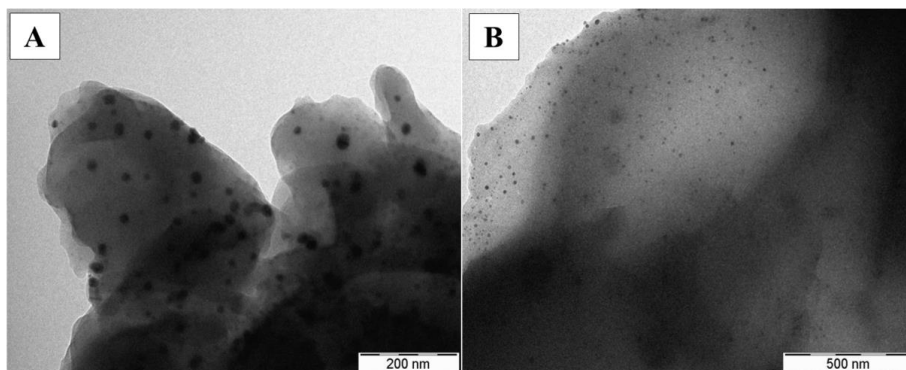
Infravörös spektroszkópiai mérések során a polipeptidekre jellemző primer amin-, valamint Amid A, -I, -II, -III abszorpciós sávok eltolódását, intenzitás-csökkenését tapasztaltam. Emellett megjelentek a formaldehidből származó metilén- és metilol csoportok abszorpciós sávjai. Ezzel kimutattam a kapszula mátrixának *kémiai térhálósodását*,

¹⁴ Telegdi, J. (2010) *Mater. Corros.* **61** 1000-1007.

¹⁵ Szabó, T. (2014) *Prog. Org. Coat.* **77** 1226-1232.

alátámasztva a minimális duzzadás jelenségét.

A kapszula összes ezüst-tartalmát ICP-vel határoztam meg. A hatóanyag mátrixon belül való elhelyezkedését a kapszulából mikrotommal levágott, illetve ionsugárral vékonyított szeletekben transzmissziós elektronmikroszkóppal (TEM) tettem láthatóvá (V.4. ábra).

V.4. Ábra A TEM felvételek az ezüst nanorészecskéket (A), illetve kisebb nagyításban azok eloszlását (B) mutatják a módosított zselatinmátrixban.

A térhálós zsealtinkapszulában *in situ* redukált, <20 nm nagyságú nanorészecskéket mutatja a V.4.A kép, a V.4.B-n pedig kisebb nagyításban ezek mátrixbéli homogén eloszlása figyelhető meg. Röntgenpordiffrakciós vizsgálattal bizonyítottam, hogy a képen látható szemcsék **fémes ezüst nanorészecskék**, méretük átlagosan 18 nm.

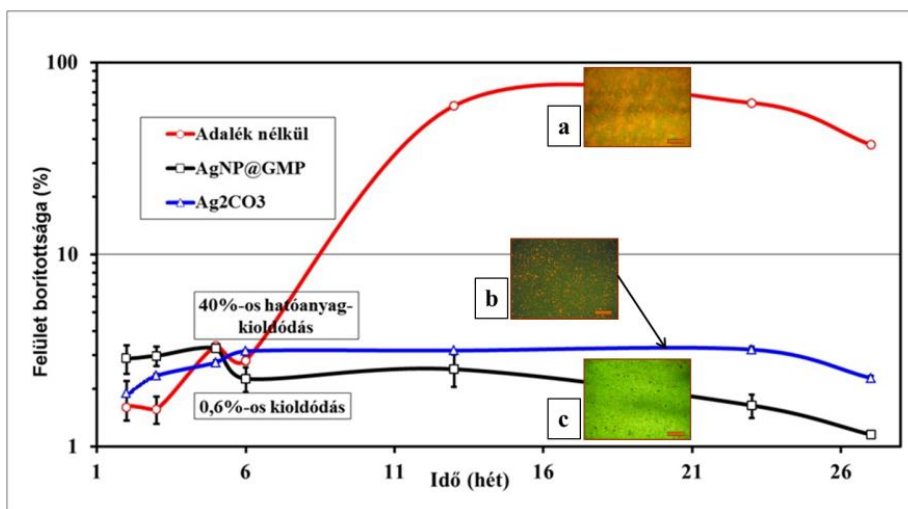
ICP-vel számszerűsített **kioldási vizsgálatok** megmutatták, hogy víz közegben az ezüst ionosan kioldódik a kapszulából. A módosítatlan, de azonos ezüst-tartalmú zselatinkapszulához viszonyítva közel egy hónap alatt az ezüst 30%-a távozik, míg az AgNP@GMP-ből csupán 3%-a. Ez az előállítási módszer tehát az **ionos ezüst** egy nagyságrenddel **lassabb leadását** teszi lehetővé.

Közvetlenül a kapszulából kioldódó ezüst biocid hatását vizsgálva megállapítottam, hogy a fenti kísérlet során kijutó igen kis koncentrációjú ezüst **nem befolyásolja az algák szaporodását**.

A kapszulákat 5%-ban (gyári hatóanyag nélküli) **algagátló hajófestékbe** kevertem, és mértem az így kapott bevonat ezüst-leadási képességét. Összehasonlításként olyan bevonatokat használtam, amelyekhez más ezüst vegyületeket (AgNO_3 , Ag_2CO_3) adtam. Két hónapos kioldási vizsgálat ideje alatt a nitrátot ill. karbonátot tartalmazó festékek összes ezüst-tartalmának 80- ill. 40%-a ürült ki, míg az AgNP@GMP tartalmú festék esetén ez az érték csupán 0,7% volt, ami átlagosan **két nagyságrendnyi különbség**.

A fent vizsgált bevonatok közül az ezüst-karbonátot és az AgNP@GMP-t tartalmazó festékeket **természetes vízmintában 7 hó-**

napon át biolerakódási vizsgálatnak vettem alá. Ennek eredményeit mutatja be a V.5. ábra.

V.5. Ábra A görbék 27 hétig Balaton vízbe merített, festett lemezeken fejlődött biofilm nagyságát (a minták %-os mikroba-borítottságával) szemléltetik adalék nélküli (**piros, 'a'**) és ezüst-karbonátot (**kék, 'b'**), valamint kapszulázott nanoezüstöt (**fekete, 'c'**) tartalmazó bevonatok esetében. A beillesztett képek a 21. heti borítottságot szemléltetik.

Az ábrán látható diagram bemutatja a főként algákból álló **biofilm fejlődését** (a felület %-os borítottságával kifejezve) az idő függvényében. A beépített fluoreszcens mikroszkópos felvételeken a vöröses elszíneződések jelzik a biolerakódást. Azt láthatjuk, hogy az adalékot nem tartalmazó bevonaton mintegy 90%-os borítottság alakult ki, viszonylag rövid időn, 11-12 héten belül. Az ezüst-karbonátos és kapszulás mintákon ezzel ellentétben szinte **elhanyagolható, 2-3%-os borítottság** alakult ki a teljes kísérlet ideje alatt. Az 'y' tengely logaritmikus osztása jól érzékelteti a bevonatok közti nagyságrendi különbségeket.

Ez a kísérlet igazolta, hogy a kapszulázott nanoezüst-tartalmú (AgNP@GMP) festék legalább olyan **jó biorepellens tulajdonsággal** bír, mint az ezüst-karbonátot tartalmazó (amely egyébként gyakorlatban tesztelt széles spektrumú biorepellens). Lényeges azonban, hogy a korábban elvégzett kioldási kísérletek szerint a karbonátos bevonatban a 6. hétre a hatóanyagoknak már csak 60%-a van jelen – ezzel szemben a kapszulás bevonatban a 99,4%-a, szinte a teljes mennyiség. Tehát az AgNP@GMP adalék akár két nagyságrenddel **hosszabb távú védelmet** is nyújthat a biolerakódásokkal szemben¹⁵.

VI. Tézisek

1. A karbamid-rezorcin-formaldehid és a zselatin-karbamid-formaldehid polimerizációs reakció körülményeinek (hőfok, keverés sebessége és típusa, adalékok aránya stb.) tisztázásával szabályozható összetételű és fizikai tulajdonságú mikrorészecskék szintézisét valósítottam meg. [Szabó; 2011, 2014]

2. Karbamid-rezorcin-formaldehid héjú, oxidatív polimerizációra képes lenolaj töltetű mikrokapszulákat állítottam elő, és bizonyítottam, hogy e kapszulákkal ellátott epoxi modellbevonatok, valamint kereskedelmi festékek öngyógyító hatást mutatnak. [Szabó, 2011]

3. Elektrokémiai mérésekkel elsőként mutattam ki és számszerűsítettem a lenolaj-töltetű kapszulákat tartalmazó öngyógyító bevonatokban a sérülés után kifejtett korróziógátló hatást. Pásztázó elektrokémiai mikroszkóppal, mikronos mérettartományban mértem a karcolás mentén a korrózióért felelős Fe^{2+} -oldódást és oldott O_2 -fogyást. Szignifikáns korróziógátlást állapítottam meg. Ezt a lenolajnak tulajdonított védőhatást az egész bevonatra nézve elektrokémiai impedancia spektroszkópiával is alátámasztottam. [Pilbáth, 2012]

4. A filmképzésen alapuló kapszulás öngyógyítás gyorsítására szikkatív Co-oktoátot, a gyógyítási folyamat kémiai oldalról való támogatására pedig hosszú szénláncú alifás amin korróziós inhibitor (oktadecil-amint) is kapszuláztam a lenolajjal együtt. Kimutattam, hogy az így előállított kapszulák az egyszerű lenolajos kapszuláknál elektrokémiai mérésekkel igazoltan hatékonyabb védelmet biztosítanak a bevonatok számára. [Szabó, 2014 – folyóirat szerkesztőségébe benyújtva]

5. Biorepellens tulajdonságú, kvaterner ammóniumsó típusú biocidot tartalmazó, glutáraldehiddel térhálósított zselatinréteget állítottam elő, és alkalmaztam elsőként sikeresen – kevert mikroba-populációjú hűtővízben – biofilm képződésének megakadályozására. [Telegdi, 2010]

6. Víz alatti, biolerakódás-gátló bevonat adalékeként elsőként alkalmaztam fémes ezüst nanorészecske hatóanyagú zselatin-karbamid-formaldehid mikrokapszulát. A bevonatcélú felhasználás érdekében új, 'egy-reakcióterű' szintézist dolgoztam ki, mely során egyazon edényben történik a kapszula formázása, alakrögzítése, méretrögzítése, va-

lamint az ezüst prekursorának kapszulába juttatása, s ottani redukciója. [Szabó, 2014]

7. Kioldási és biolerakódási kísérletekkel igazoltam, hogy a zselatinnak karbamid jelenlétében végzett kémiai térhálósításával előállított mikrokapszula az ezüst, mint hatóanyag lassított ütemű leadását eredményezi a térhálósítatlan kapszulához képest. E lassított hatás révén a kapszula hajófestékben alkalmazva, természetes vízmintában hatékony, hosszantartó algagátló hatást biztosít a bevonatnak. [Szabó, 2014]

VII. Alkalmazás, alkalmazási lehetőség

Az általam előállított mikrokapszulák gyakorlati felhasználás céljára készültek. Kutatásom a célterület igényeinek kielégítésére irányult, ugyanakkor nem mellőzi alapvető szerkezet-tulajdonság összefüggések feltárását.

Az öngyógyító bevonatok számára fejlesztett lenolajos és inhibitoros kapszulák, valamint a biolerakódást gátló tömör szerkezetű kapszulák folyamatos vizsgálat alatt állnak, mely során reális környezeti hatásoknak kitéve, kereskedelmi bevonatokban is alkalmazzuk őket.

A mindennapi használhatóság belátható távolságra van, a következő években várhatóan harmonizálódik a kétféle kutatási irányzat: a bevonatok mechanikai vizsgálata és funkcionalitásuk fejlesztése.

A mikro-, illetve nanokapszulázás, mint hatóanyag-formulázás jelentőségét nehéz túlbecsülni. Túlmutat a csupán bevonatokban hasznosítható gyakorlaton. Például a zselatin alapú, lassú hatóanyag-leadást lehetővé tevő mikrokapszula kifejlesztésénél szem előtt tartottam, hogy technológiájában rugalmas, akár gyógyászati alkalmazásra is könnyen optimalizálható terméket hozzak létre.

VIII. Közlemények

A dolgozat alapjául szolgáló közlemények

Cikkek:

Telegdi J, Szabó T, Al-Taher F, Pfeifer É, Kuzmann E, Vértes A
Coatings against corrosion and microbial adhesion: Dedicated to Professor Dr. Wolfgang Sand on the occasion of his 60th birthday
MATERIALS AND CORROSION - WERKSTOFFE UND KORROSION 61:(12) pp. 1000–1007. (2010) [IF: 1,075, I: 4]

Szabó T, Molnár-Nagy L, Bognár J, Nyikos L, Telegdi J
Self-healing microcapsules and slow-release microspheres in paints
PROGRESS IN ORGANIC COATINGS 72:(1-2) pp. 52–57. (2011)
(Original Research Article, Special Issue FATIPEC 2010
CONGRESS) [IF: 2,268, I: 4]

Pilbáth A, Szabó T, Telegdi J, Nyikos L
SECM study of steel corrosion under scratched microencapsulated
epoxy resin
PROGRESS IN ORGANIC COATINGS 75:(4) pp. 480–585. (2012)
[IF: 2,376, I: 4]

Tamás Szabó, Judith Mihály, István Sajó, Judit Telegdi, Lajos Nyikos
One-pot synthesis of gelatin-based, slow-release polymer
microparticles containing silver nanoparticles and their application in
anti-fouling paint
PROGRESS IN ORGANIC COATINGS 77 pp. 1226–1232. (2014)
[IF: 2,456; I: -]

Tamás Szabó, Judit Telegdi, Lajos Nyikos
Linseed oil-filled microcapsules containing drier and corrosion inhibi-
tor – their effect on self-healing
PROGRESS IN ORGANIC COATINGS (benyújtva)
[IF: 2,302; I: -]

Könyvfejezet:

Telegdi J, Szabó T, Románszki L, Pávai M
The use of nano-/microlayers, self-healing and slow-release coatings to
prevent corrosion and biofouling
In: Makhlouf A.S.H. (szerk.) Handbook of smart coatings for materials
protection. Cambridge: Woodhead Publishing Ltd, 2014. pp. 135–182.
(Woodhead Publishing Series in Metals and Surface Engineering; 64.)
(ISBN:[085709680X](https://doi.org/10.1533/978085709680X))

Poszterbemutatók:

Szabó Tamás, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
**Öngyógyuló bevonatokban alkalmazható mag-héj szerkezetű
mikrokapszulák előállítás és jellemzése**
Oláh György Doktori Iskola PhD konferenciája, 2011.02.03, Budapest

Tamás Szabó, Nikoletta Molnár-Vörös, László Trif, Judit Telegdi, La-
jos Nyikos

New types of functional nanomaterials

EuroNanoForum 2011, 2011.05.30–06.01, Budapest

Aranka Pilbáth, Tamás Szabó, Judit Telegdi, Lajos Nyikos

Scanning Electrochemical Microscopy (SECM) study of steel corrosion under scratched microencapsulated epoxy resin

Nanopaprika-Poster 2011 - 1st Virtual Nanotechnology Poster Conference, 2011.

Szabó Tamás, Pilbáth Aranka, Telegdi Judit, Nyikos Lajos

Self-healing and slow-release coatings with core-shell microcapsules and solid matrix microspheres

AMSALS 2012 – Advanced Macromolecular Systems Across the Length Scales, 2012.06.3–6, Siófok

Pilbáth Aranka, Szabó Tamás, Telegdi Judit, Nyikos Lajos

Investigation of self-healing coatings with scanning electrochemical microscopy

Oláh György Doktori Iskola PhD konferenciája, 2012.05.17, Budapest

Szabó Tamás, Pilbáth Aranka, Telegdi Judit, Nyikos Lajos

Self-healing and slow-release coatings with core-shell microcapsules and solid matrix microspheres

10CCC 10th Conference on Colloid Chemistry, 2012.08.29–31, Budapest

Előadások:

Szabó Tamás, Telegdi Judit, Nyikos Lajos

Korróziógátló inhibitorok mikrokapszulázása

Kémiai Kutatóközpont által rendezett „12. Doki Suli” konferencia, 2009. április 20, Mátraháza

Szabó Tamás, Telegdi Judit, Nyikos Lajos

Mikrokapszulázás emulziós polimerizációs eljárással

MTA Műszaki Kémiai Tudományos Bizottság Anyagtudományi- és Szilikátkémiai Munkabizottsága által szervezett 'PhD hallgatók anyagtudományi napja IX.', 2009. november 12, Veszprém

Szabó Tamás, Telegdi Judit

Mikrokapszulák készítése és alkalmazási lehetőségei a korrózió területén

Magyar Korróziós Szövetség ülése, 2010. jún. 02, Budapest

Tamás Szabó, Livia Molnár-Nagy, János Bognár, Judit Telegdi
Microcapsules in anticorrosion paints
'XXX. FATIPEC' nemzetközi konferencia, 2010. november 10, Genova, Olaszország

Szabó Tamás, Telegdi Judit
Hatóanyagok mikrokapszulázása, öngyógyító és lassan kioldódó rendszerek
Kutatóközponti Tudományos Napok, 2010. november 25, Budapest

Szabó Tamás, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
Mikrokapszulák készítése és alkalmazása öngyógyítással és lassú kioldódással járó folyamatokhoz
MTA KK, NKI Intézeti szeminárium, 2011. március 10, Budapest

Szabó Tamás, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
Mikrokapszulák mint hatóanyaghordozók a bevonattechnológiában
Magyar Kémikusok Egyesületének I. Nemzeti Konferenciája, 2011. május 22, Sopron

Szabó Tamás, Pilbáth Aranka, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
Öngyógyító bevonatok vizsgálata pásztázó elektrokémiai mikroszkóppal
MTA Műszaki Kémiai Tudományos Bizottság Anyagtudományi- és Szilikátkémiai Munkabizottsága által szervezett 'PhD hallgatók anyagtudományi napja XI' 2011. november 28, Veszprém

Szabó Tamás, Mihály Judith, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
Ezüsttartalmú polimer mikrorészecskék előállítás a algagátló festékekhez
MTA TTK által rendezett Kálmán Erika 'DokiSuli' doktori konferencia, 2012. szeptember 18–20, Mátraháza

Szabó Tamás, Mihály Judith, Sajó István, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
Ezüsttartalmú polimer mikrokapszulák előállítás a algagátló festékekhez
'XXXV. Kémiai Előadói Napok' 2012. október 29–31, Szeged

Szabó Tamás, Mihály Judith, Sajó István, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
Lassított hatóanyagleadás – biolerakódás ellen mikrokapszulával
MTA Műszaki Kémiai Tudományos Bizottság Anyagtudományi- és Szilikátkémiai Munkabizottsága által szervezett 'PhD hallgatók anyagtudományi napja XII', 2012. november 12, Veszprém

Szabó Tamás, Mihály Judith, Sajó István, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
Ezüsttel a biolerakódás ellen – lassított hatóanyag-leadás mikrorészecskékkel

MTA Anyagtudományi és Technológiai Tudományos Bizottság ülése,
2012. november 16, Budapest

Szabó Tamás, Mihály Judith, Sajó István, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
Lassított hatóanyag-leadású, ezüstöt tartalmazó, biopolimer alapú mikrokapszulák

Kutatóközponti Tudományos Napok, 2012. november 27–29, Budapesten

Díjak, elismerések:

Az MTA TTK Kutatóközponti Tudományos Napok 'Fiatal kutatói Díja' a

“Szabó Tamás, Mihály Judith, Sajó István, Telegdi Judit, Nyikos Lajos
Lassított hatóanyag-leadású, ezüstöt tartalmazó, biopolimer alapú mikrokapszulák

Kutatóközponti Tudományos Napok, 2012. november 27–29, Budapesten” – bemutatott munkáért.

Egyéb cikkek:

Horváthy Dénes B, Váczi Gabriella, Szabó Tamás, Renner Károly,
Vajda Kinga, Sándor Balázs, Lacza Zsombor

Absorption and Tensility of Bioactive Sutures Prepared for Cell
Transplantation

MATERIALS 6:(2) pp. 544–550. (2013) [IF: 2,773]

D. B. Horváthy, G. Váczi, T. Szabó, I. Toró, B. Vámos, M. Bagó, M.
Duarte, I. Hornyák, K. Renner, B. Szabó, C. Dobó-Nagy, A. Doros, Z.
Lacza

Serum albumin coated DBM increases bone healing and results in
stronger new bone formation

(benyújtva)

András Paszternák, Mária Pávai, Tamás Szabó, Lajos Nyikos
Food Colour Quick Test with Cellophane Test Strip

(benyújtva)